

PROGRAMA DE GEOGRAFIA URBANA

Prof. Rosa Ascón

TEMA I: L'ESTUDI I EVOLUCIÓ DE LA GEOGRAFIA URBANA

1. El concepte de ciutat: la problemàtica de la seva definició
2. L'objectiu de la geografia urbana
3. Les fonts per a l'estudi de la geografia urbana
4. Enfocaments i tendències en geografia urbana
 - 4.1 Els orígens de la geografia urbana
 - 4.2 La geografia urbana clàssica
 - 4.3 El positivisme i els estudis urbans
 - 4.4 La crisi de la geografia urbana positivista. L'aparició de noves tendències
 - 4.5 Altres enfocaments

TEMA II: LA CONFIGURACIÓ DE L'ESPAI URBA: TRETS GENERALS

1. El fenomen urbà en el món

- 1.1 Tendències actuals de la urbanització: el creixement diferencial per regions. Anàlisi comparativa.
- 1.2 Evolució històrica de la urbanització
- 1.3 L'expansió capitalista i el desenvolupament de l'estat modern com a factors del creixement urbà.
- 1.4 Les funcions de les metròpolis contemporànies. Constitució d'una xarxa mundial de ciutats.

2. L'estructura de la ciutat capitalista: mecanismes.

- 2.1 Els agents urbans. Estratègies, aliances i conflictes.
- 2.2 El valor del sòl urbà: la renda absoluta i la renda diferencial.
- 2.3 Característiques del mercat del sòl: l'especulació i els especuladors.
- 2.4 La producció de l'espai urbà. La indústria de la construcció i el mercat inmobiliari.

3. L'estructura de la ciutat capitalista: aspectes morfològics.

- 3.1 La diferenciació funcional de la ciutat. Les àrees de producció, intercanvi, consum i gestió
 - 3.1.1 El CBO o centre direccional.
 - 3.1.2 Les àrees residencials: el problema de l'habitatge
 - 3.1.3 Les àrees industrials i comercials.
 - 3.1.4 Els serveis i equipaments.
 - 3.1.5 Infraestructures i circulació.
- 3.2 La segregació social de l'espai urbà. Anàlisi de les desigualtats (econòmiques, ètniques, culturals i de gènere) i de la seva projecció espacial.

TEMA III: LA CIUTAT ALS PAÍSOS CENTRALIS

1. La formació de la ciutat contemporània. Característiques generals

1.1. El model compacte urbà-industrial de l'etapa fordista.

1.1.1. Economies d'aglomeració, gran indústria i consolidació de les àrees metropolitanes i regions urbanes.

1.1.2. Institucionalització i competències dels governs metropolitanos.

1.1.3. L'urbanisme de l'etapa expansiva: grans infraestructures, ciutats dormitori, ciutats noves.

1.2. La ciutat post-industrial: Internacionalització econòmica i crisi del model fordista.

1.2.1. L'anomenat model "flexible d'acumulació". El paper de les noves tecnologies.

1.2.2. Transformació de la base econòmica de les ciutats. La descentralització de la indústria i l'expansió del terciari i el quaternari.

1.2.3. La bipolarització de l'espai productiu: importància creixent del sector informal de l'economia.

1.2.4. L'estancament demogràfic. Causes i conseqüències.

1.2.5. Bipolarització social i bipolarització de l'espai urbà: la ciutat dels "yuppies" i la ciutat dels "yuffies".

1.2.6. L'urbanisme d'"austeritat": de la quantitat a la qualitat. Rehabilitació dels centres històrics.

L'actuació dels barris perifèrics.

1.2.7. Declivi urbà o supremacia de la ciutat ?

2. La ciutat de l'Europa Occidental

2.1. Trats de la urbanització.

2.1.1. Funcions i sistemes de ciutats.

- 2.1.2. La "megalòpolis europea".
- 2.1.3. El paisatge urbà: contexte cultural, medi físic i diversitat de paisatges.
- 2.1.4. Administració i planificació de la ciutat.
- 2.2. El procés històric d'urbanització
 - 2.2.1. La ciutat antiga i medieval.
 - 2.2.2. De la ciutat medieval a la ciutat mercantilista
 - 2.2.3. La urbanització de la primera revolució industrial: la ciutat-fàbrica. Alternatives.
 - 2.2.4. L'expansió urbana de la primera meitat del segle XX. La ciutat regió.
- 2.3. Les ciutats en una Europa en transició.
 - 2.3.1. La supressió de les fronteres i el nou paper de les ciutats.
 - 2.3.2. El "city marketing" a l'horitzó del mercat únic europeu.
 - 2.3.3. L'aspiració a un nou marc institucional per a una nova política urbana.
 - 2.3.4. La inmigració i els nous problemes urbans a l'Europa multiracial i multicultural.
- 4. Estudi d'un cas de ciutat europea: Barcelona.
 - 4.1. La situació i les condicions naturals del Pla del Barcelonès. Els riscos mediambientals.
 - 4.2. Procés d'urbanització.
 - 4.2.1. De la ciutat antiga a la ciutat manufacturera.
 - 4.2.2. Les transformacions urbanes de la primera revolució industrial. L'eixample de Cerdà.
 - 4.2.3. La segona revolució industrial. De la Grosse Barcelona a la Barcelona del GATCPAC.
 - 4.3. La ciutat de la Dictadura.
 - 4.3.1. Conseqüències de la guerra civil sobre la morfologia urbana. La política urbana de la postguerra.

- 4.3.2. Política econòmica "desenrrollista", migracions i urbanisme expansiu. El Pla Comarcal.
- 4.3.3. El paper de les associacions de veïns en la transició democràtica i en la configuració de la ciutat.
- 4.4. Crisi econòmica, canvi polític i transformacions urbanes
 - 4.4.1. Descentralització industrial i terciarització.
 - 4.4.2. Estancament demogràfic i suburbanització.
 - 4.4.3. La nova administració: institucions i competències.
 - 4.4.4. La descentralització administrativa i la nova política urbana.
 - 4.4.5. El Pla General Metropolità i el Pla Olímpic.
 - 4.4.6. El Pla Estratègic 2000.

BIBLIOGRAFIA

- ALBET, A. (1988): "La crisi de la gran ciutat", en *Perspectiva Escolar*, núm. 124, pp. 17-21.
- ALGUACIL i altres (1988): "La Europa urbana y la crisis económica", *Alfoz*, núm 51.
- ALOMAR, G. (1980): *Teoría de la ciudad*, Madrid, IEAL.
- ALQUIER, F. et alii (1974): "Contribuciones al análisis contemporáneo de la renta del suelo urbano", en *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 2, pp. 1-44.
- BAILLY, A.S. & RACINE, J.B. (1981): "Des géographies urbaines", en *L'Espace géographique*, núm. 2, pp. 143-152.
- BASTIE, J. & DEZERT, B. (1980): *L'espace urbain*, París, Masson.
- BEAUJEU-GARNIER, J (1980): *Géographie urbaine*, París, Colin.
- BEAUJEU-GARNIER, J. (1985): "La Géographie urbaine française au cours des 50 dernières années", *Paralelo 37. Revista de Estudios Geográficos*, núm. 8-9, pp. 59-71.
- BEAUJEU-GARNIER, J. (1987): "La géographie urbaine dans le monde" en BOSQUE MAUREL, J.: *La geografía española y mundial en los años ochenta. Homenaje a M. de Terán*, Madrid, Universidad Complutense.
- BEAUJEU-GARNIER, J. & CHABOT, G. (1963): *Traité de géographie urbaine*, París, Colin (Trad. castellana Barcelona, Vicens Vives, 1970).
- BLANCHARD, R. (1912): *Grenoble, étude de géographie urbaine*, París, Colin.
- BLANCHARD, R. (1931): "Un mètode de Geografia urbana", en *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 428, pp. 17-35.
- BONET, A. (1989): *Las claves del urbanismo*, Barcelona, Ariel.
- BORJA, J. (1974): "Movimientos urbanos y estructura urbana", *Documents d'Anàlisi Urbana*, núm. 1, pp. 15-42.
- BORJA, J. (1983): "Los actores sociales en la construcción de la ciudad", en *Ciudad y Territorio*, núm. 57-58.
- BORJA, J. (1988): *Estado y ciudad*, Barcelona, Promociones y Publicaciones Universitarias.
- BORJA, J. (1988): "Transformaciones territoriales e institucionales en la Europa actual" en *Estado y ciudad*, Barcelona, Promociones y Publicaciones Universitarias.

BOSQUE, J. (1986): "El espacio urbano. Evolución y cambio en Geografía urbana", en GARCIA BALLESTEROS, A. (ed.): Teoría y práctica de la Geografía, Madrid, Alhambra Universidad.

CAPEL, H. (1972): "La validez del modelo rank-size", en Revista de Geografía, núm. 1, pp. 121-138.

CAPEL, H. (1974): "Agentes y estrategias en la producción del espacio urbano español", en Revista de Geografía, núm. 1-2, pp. 19-55.

CAPEL, H. (1975): Capitalismo y morfología urbana en España, Barcelona, Libros de la Frontera.

CARRERAS, C. (1984): "Ciudades y geografía urbana en España desde 1950", en III Coloquio Ibérico de Geografía. Actas, ponencias y comunicaciones, Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 254-267.

CARTER, B. (1974): El estudio de la geografía urbana, Madrid, Instituto de Administración Local.

CASTELLS, M. (1971): Problemas de investigación en sociología urbana, Madrid, Siglo XXI.

CASTELLS, M. (1972): La question urbaine, Paris, Maspero. Traducción castellana, 1974, La cuestión urbana, Madrid, Siglo XXI.

CHABOT, G. (1972): Las ciudades, Barcelona, Labor.

CHALINE, C. (1981): La dinámica urbana, Madrid, IEAL.

CLAVAL, P. (1968): "La théorie des villes", en Revue de Géographie, núm. 8, pp. 3-56.

CLAVAL, P. (1981): La logique des villes. Essai d'urbanologie, París, litec.

COSINSCHI, M. & RACINE, J.B. (1984): "Géographie et écologie urbaine", en BAILLY, A.S. et alii (1984): Les concepts de la géographie humaine, París, Masson.

DICKENSON, J.P. et alii (1984): Geografía del Tercer Mundo, Barcelona, Omega.

DIEZ, J. (1971): "Especialización funcional de las ciudades españolas", en Ciudad y Territorio, núm. 1.

Documents d'Anàlisi Geogràfica núm 3 (1975): "Los agentes urbanos" (monográfico).

Documents d'Anàlisi Geografica núm 13 (1988): "Espacio, mujer y geografía" (monográfico).

Documents d'Anàlisi Urbana núm 2 (1974): "Contribución a la teoría de la urbanización capitalista" (monográfico).

DRAKAKIS-SMITH, D. (1987): *The third world city*, London-New York, Methuen.

DUBY, G (Dir.) (1980 y ss.). *Histoire de la France urbaine*, París, Seuil, 4 vols.

DWYER, D.J. (ed.) (1974): *The City in the Third World*, London, Mcmillan Press.

EINSENSTEDT, J.N. & SHACHER, A. (1987): *Society, Culture, and urbanization*, Londres, Sage.

ENGELS, F. (1974): *El problema de la vivienda*, Barcelona, G. Gili.

ESTEBAN, J. (1987): *Projectar la Ciutat Metropolitana*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

ESTEBAN, J. (1981): *Elementos de ordenación urbana*, Barcelona, Colegio Oficial de Arquitectos de Cataluña.

FERRAS, R. (1976): *Barcelone, croissance d'une metropole*, París, H. Champion.

GARCIA, J. & GONZALEZ, L. (1979): *Para comprender la ciudad. Claves sobre los procesos de producción del espacio*, Madrid, Nuestra Cultura.

GEORGE. P. (1969): *Compendio de geografía urbana*, Barcelona, Ariel.

GETIS, A. & GETIS, J. (1966): "Christaller's Central Place Theory", en *Journal of Geography*, núm. 65, pp. 220-226 (reproducido en DOHRS, F.C. & SOMMERS, L.M. (1970): *Economic Geography*, Nueva York, Thomas Crowell Company, pp. 342-350, trad. ciclostilada).

HARVEY, D. (1973): *Social Justice and the City*, Bungay, Juffolk, Edward Arnold. (Traducción castellana, 1977: *Urbanismo y desigualdad social*, Madrid, Siglo XXI).

HERNANDO, A. (1983): *Hacia un mundo de ciudades. El proceso de urbanización*, Madrid, Cincel.

JACOBS, J. (1969): *La economía de las ciudades*, Barcelona, Península.

JOHNSON, J.H. (1968): *Urban Geography. An introductory analysis*, Londres, Pergamon (trad. Castellana *Geografía Urbana*, Vilasar de Mar, Oikos-Tau, 1974).

KORN, A. (1963): *La historia construye la ciudad*, Buenos Aires, EUDEBA.

LACOSTE, Y. & GHIRARDI, R. (1983): *Geografía General Física y Humana*, Barcelona, Oikos-Tau.

RONCAYOLO, M. (1988): *La ciudad, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S.A.* (1ª edición italiana, 1978).

SANTOS, M. (1973): *Geografía y economía urbanas en los países subdesarrollados*, Vilassar de Mar, Barcelona, Oikos-Tau.

SANTOS, M. (1975): *L'espace partagé*, París, Genin.

SCHOLLER, P. (1954): "Objetos y problemas de la geografía urbana", en *Geographica*, julio-diciembre.

SHORT, J.R. (1984): *An introduction to Urban Geography*, Londres, Macmillan.

SHORT, J.R. (1989): *The humane city*, Oxford, Basil Blackwell.

TERAN, F. (1982): *El problema urbano*, Barcelona, Salvat.

ZARATE, A. (1984): *El mosaico urbano. Organización interna y vida en las ciudades*, Madrid, Cincel.